

Asociația pentru Politică Externă, împreună cu Friedrich-Ebert-Stiftung, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • DECEMBRIE 2019 • NR.12 (166)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Sorina Ștefârță, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

1. **Angela Grămadă, directoare Experts for Security and Global Affairs Association, București:** „Trebuie să privim Republica Moldova într-un context regional mult mai mare”
2. **Editorial de Andrei Popov:** „Trei Guverne - trei politici externe sau un altfel de bilanț al anului”
3. **Dirk Wiese, membru al Bundestagului, coordonator al Guvernului Federal German pentru cooperarea inter-societală cu Rusia, Asia Centrală și statele Parteneriatului Estic:** „Reformele se fac pentru cetățeni - drept urmare, este logic să ascuți ceea ce au de spus acești oameni”
4. **Opinia expertului. Dionis Cenușă:** „Trauma perspectivei europene, vecinătatea UE și ecurile cazului moldovenesc”

Importante, pe scurt

 Consiliul UE a încheiat, în decembrie curent, formalitățile de aprobare a acordului încheiat la 11 iulie a.c. cu Guvernul de la Chișinău, prin care se extinde gradul de liberalizare a comerțului cu produse agricole în cadrul ZLSAC. Republicii Moldova i se oferă cote tarifare suplimentare fără taxe vamale la exportul strugurilor de masă (dublu față de cantitatea curentă) și prune (plus 50%), precum și o nouă cotă fără taxe vamale pentru cireșe (1500 de tone). Vor crește și oportunitățile de export ale producătorilor din UE, prin acces suplimentar fără taxe vamale pe piața noastră. De asemenea, se prevede ridicarea pragurilor ce declanșează mecanismul anti-eludare pentru grâu, orz, porumb, zahăr și cereale prelucrate (mecanismul admite posibilitatea de a reintroduce taxa vamală atunci când importurile de anumite produse agricole și produse agricole prelucrate depășesc un anumit prag). Acordul se înscrie în angajamentul UE față de cetățenii și întreprinderile din țara noastră, iar modificările rezultă și din evaluarea celui de-al treilea an al Acordului de Asociere UE-Republica Moldova, și sunt un răspuns la eforturile Guvernului Sandu de a dezvolta ZLSAC, se menționează în comunicatul emis de Bruxelles. Pentru a intra în vigoare, acordul urmează a fi aprobat de Comitetul de asociere Republica Moldova-UE în domeniul comerțului.

 Aspectele cooperării bilaterale pe dimensiunile politică și economică, intensificarea interacțiunii eficiente a poliției la nivel transfrontalier, precum și evoluțiile regionale și globale au fost abordate în cadrul vizitei de lucru pe care Ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Aureliu Ciocoi, a întreprins-o la Berlin în zilele de 16-17 decembrie. Șeful diplomației moldovenești a avut întreveneri cu reprezentanții ai Ministerului Federal de Externe, ai Cancelariei Federale, ai Biroului Președintelui federal, cu membri ai Bundestagului și ai diverse partide. Principalele subiecte discutate cu interlocutorii germani s-au referit la situația politică din Republica Moldova, problemele și provocările securității regionale, relațiile politice și social-economice moldo-germane, implementarea Acordului de Asociere, cooperarea moldo-comunitară, posibilitatea creșterii schimbului comercial bilateral. Ministrul a mulțumit părții germane pentru sprijinul politic și economic oferit țării noastre și a menționat necesitatea extinderii acestuia.

 Prioritățile Planului de Acțiuni al Guvernului pentru anii 2020-2023 a constituit subiectul-cheie al întâlnirii pe care, la 17 decembrie, Prim-ministrul Ion Chicu a avut-o cu ambasadorii acreditați la Chișinău. Șeful Executivului a menționat ca priorități reforma justiției, investițiile publice în infrastructură, modernizarea economiei, creșterea bunăstării oamenilor. „Guvernul va acționa în mod transparent. Implementarea Acordului de Asociere este prioritară și vom păstra un dialog deschis cu toți partenerii”, a spus Ion Chicu. El le-a mulțumit reprezentanților corpului diplomatic pentru sprijinul constant oferit Republicii Moldova și a subliniat că, de fapt, asistența este acordată cetățenilor țării, nu Guvernului. Prioritățile în domeniul integrării europene, implicit determinarea actualului Executiv de a continua și a impulsiona parcursul european al Republicii Moldova, au fost abordate și la ședința Comisiei Guvernamentale pentru Integrare Europeană, convocată de Prim-ministrul Ion Chicu pe finalul acestui an.

Moldova 2019: o tragicomedie cu final... incert

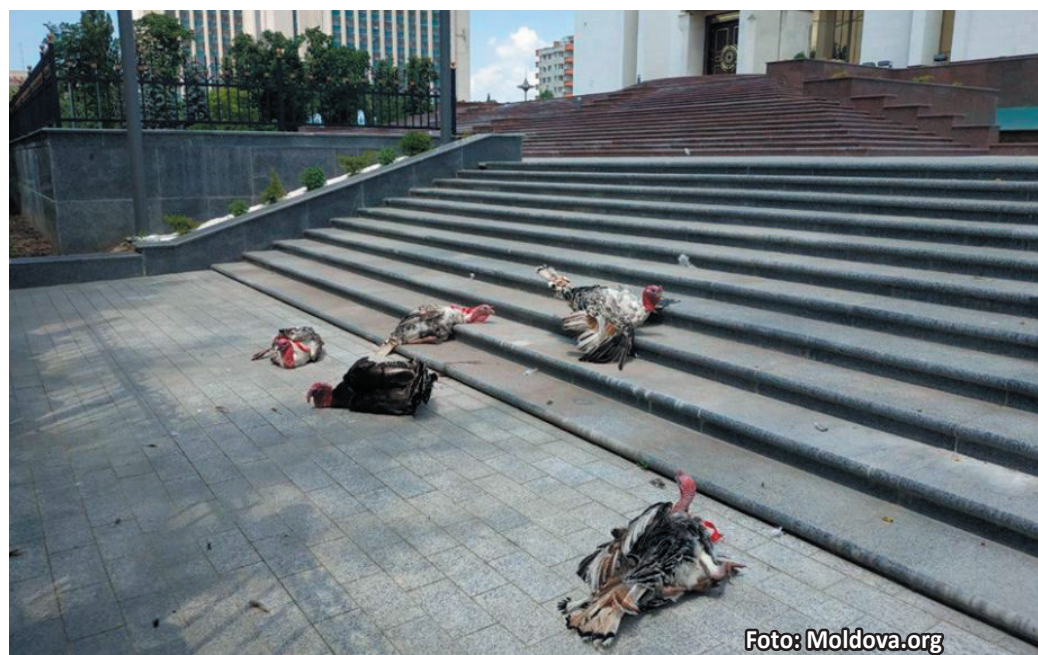

Foto: Moldova.org

Sorina Ștefârță

Acest ultim text din 2019 s-a întâmplat să-l scriu după un spectacol. Fusesem la „Iubirea la proști” - o comedie savuroasă, jucată de mai mulți ani cu sala plină la Teatrul Național „Eugene Ionesco”. Și cum un spectacol bun mereu

inspiră, m-am prins și eu că împart anul ce se scurge în acte. Câte au fost acestea? Cine au fost suflerii și cine - adevărații actori? Și ce se întâmplă când cade cortina?..

Am pornit, în ianuarie-februarie, cu o realitate politico-electorală ce s-a

soldat cu un Parlament la fel de fragmentat ca și întreaga țară, cu deputați coborâți din Raportul Kroll direct în sala de ședințe, și cu un profund sentiment de fatalitate. A urmat un ping-pong de declarații-acuzații-negocieri și etc. După care ne-am pomenit într-un început de iunie marcat ▶

► de proteste „pro” și proteste „contra”; cu o săptămână în care am avut două Guverne și multe altele câte „două”; cu niște bieți curcani aruncați peste gardul instituției prezidențiale de niște alți bieți curcani; și cu fuga rușinoasă, dar sănătoasă a celui care părea să-și fi pus pe veci în buzunar țara - iar împreună cu el a șters putina încă o duzină de guzani...

Astăzi, încă nu este clar dacă am ieșit cu adevărat din celebrul buzunar sau dacă nu cumva - și mai rău - am aterizat în altul, la fel de întunecat și puturos. Dar cele cinci luni ale Guvernului Maia Sandu - un adevărat antract de 15 minute într-o Republica Moldova angajată într-un spectacol al absurdului - au arătat că libertatea și demnitatea nu sunt chiar atât de imposibile, dacă există fermitate. Doar că, te întrebă privind în jur, cine mai are nevoie, astăzi, de fermitate? Și de libertate mă îndoiesc, uneori, că mai avem nevoie, la cât de rapid ne resemnăm.

Și așa se face că intrăm în noul act/an cu un nou Guvern, investit cu o viteză de invidiat pentru o clasă politică ce poate negocia cu lunile niște fleacuri; cu noi riscuri de izolare internațională datorate noii guvernări deschis pro-ruse; cu noi proiecte apocaliptice - comparativ cu viitoarele aeroporturi, Arena Chișinău ne va părea un mic copil, inclusiv din perspectiva costurilor; și cu noi fabulații ale unui președinte dispus să facă orice doar pentru a ajunge din nou președinte. Și va ajunge, că nu e mare treabă într-o țară în care toată lumea stă la televizor, iar tu ai înlocuit un holding media cu altul. Iar unde nu poți, îi dai cu vișinata...

Doar că, în orice spectacol bun, există și un deznodământ pe potrivă. „Iubirea la proști”, de la care am și pornit să scriu acest text, nu face excepție și, spre final, prost rămâne cel care se credea super-deștept. Căci, se știe, râde bine cel care râde la urmă... Spectacolul nostru, deocamdată, e o tragicomedie, iar finalul încă este unul incert - fapt confirmat și de protagoniștii și autorii ultimei, din anul 2019, ediții a Buletinului informativ. Dar se va întâmpla și el, odată și dată.

Până atunci, la mulți ani tuturor! Citiți-ne și... mergeți la teatru!

Trebuie să privim Republica Moldova într-un context regional mult mai mare

Angela Grămadă, directoare Experts for Security and Global Affairs Association, București

Pentru discuția ce urmează, Angela Grămadă a trebuit să facă o pauză din lucrul asupra unui policy-paper pe care, în aceste ultime zile ale lui 2019, și-a propus să îl dedice Republicii Moldova și evenimentelor ce ne-au marcat țara în anul care stă să se încheie. Un document care, din spusele interlocutoarei noastre, ar urma să dea tonul pentru anul viitor la ESGA, think tank-ul pe care l-a creat în 2014, la București, și asta pentru că în 2019 s-au concentrat preponderent pe Ucraina. Iată că în 2020 atenția acestei platforme care aduce împreună experți, reprezentanți ai mediului academic și ai societății civile din România, din spațiul euro-atlantic, din Orientul Mijlociu și fostul areal sovietic se va îndrepta și spre Republica Moldova. Se va întâmpla nu doar pentru că inițiatorul ei, care este magistrul și doctor în Relații Internaționale, ambele luate la SNSPA/Scoala Națională de Studii Politice și Administrative din București, se trage de pe malul stâng al Prutului, ci și pentru că, zice ea, Chișinăul încă rămâne în cărți... Că e de bine acest lucru, că e de rău, o va arăta (și) anul care vine. Deocamdată, să vedem cum a fost anul politic 2019.

Nu prea mai credem în coincidențe în regiune, mai ales când este vorba de Rusia

■ **Dragă Angela, mai este Republica Moldova importantă - ca studiu de caz politic, dar și ca zonă geografică? Ori e un simplu tribut pe final de an acest policy paper?**

■ Documentul la care lucrez este, înainte de toate, provocarea mea personală. Mi-am propus să evaluez cum a fost anul 2019 pentru Republica Moldova, să am o imagine cât mai clară și mai obiectivă a evenimentelor - un lucru necesar inclusiv pentru că ne dorim ca anul care vine, la ESGA, să fie dedicat Republicii Moldova. Așa s-a întâmplat că, în 2019, ne-am concentrat toate eforturile pe Ucraina și am realizat că, în acest peisaj regional, noi acordăm prea puțină atenție lucrurilor aparent mici, dar care au un impact destul de mare inclusiv asupra Ucrainei. Și Kievul este mult mai atent și sensibil decât Chișinăul sau Bucureștiul la tot ce se întâmplă în regiune.

■ **Cum și de ce?**

■ Ei își dau mult mai bine seamă că anumite procese care se întâmplă la Chișinău, la Tiraspol sau la Comrat pot avea un impact destul de mare asupra modului în care se impun anumite forțe și își promovează interesele. De aici, și înțelegerea că trebuie să privim Republica Moldova într-un context regional mai mare, mult mai extins decât Marea Neagră, de exemplu. Din păcate, la București, multă lume este convinsă că știe totul despre Republica Moldova și că nu mai este nevoie de explicații. De facto, însă, avem doar câțiva analiști cunoscători au subiectului,

iar viziunea lor asupra realității este limitată la câțiva experți sau la reprezentanții unor formațiuni politice de la Chișinău, cu care discută. În paralel, aceleași filiere politice sunt folosite pentru comunicarea dintre anumiți oameni de afaceri de la București și de la Chișinău, și tot în funcție de ele sunt promovate investiții, inițiative sociale și de infrastructură cu Republica Moldova - doar într-o anumită limită, cât le permite partidul sau cât le dictează interesul. Pentru mine, bunăoară, a fost de mirare să văd că noul primar socialist al Chișinăului a fost primit la București, chiar dacă acești reprezentanți ai primăriilor de sector erau exponenți ai unor forțe politice, în special, ai PSD.

■ **Pentru noi tot de mirare a fost să-l vedem pe Ion Ceban la București, tradițional considerându-se că socialiștii neagă orice este legat de România și românesc.**

■ Iată însă interesele lor patrimoniale spun altceva... Cert este că eu nici până azi nu înțeleg cum a avut loc acest transfer de susținere discursivă de la PDM la PSRM aici la București, în condițiile în care, prin declarațiile din iunie 2019, MAE, Președintele Iohannis, oficialii români de la Bruxelles și-au arătat îngrijorarea față de „nefirescul” alianței PSRM-ACUM, respectiv au pus condiționalități. La Chișinău acest lucru a trecut neobservat - pentru ei era important ca Bucureștii să recunoască noua Putere și nimeni nu s-a uitat pe primele paragrafe. Or, acestea se refereau la lucruri grave, precum securitatea regională, amenințările și provocările pentru Ucraina și modul în care Rusia încearcă să intervină în deciziile politice ale Chișinăului - cu backup de la UE, desigur. Căci este evident că acea alianță a fost susținută și de către europeni. Și nu prea mai credem în coincidențe în regiune, mai ales când este vorba de Rusia.

Miza principală nu sunt alegerile prezidențiale

■ **Cum și unde încheie Republica Moldova anul - mai la Est, mai la Vest?.. Nu s-a**

mutat din punct de vedere geografic, dar politic și spiritual chiar, unde ne aflăm?

■ Este important să facem deosebire dintre lucrurile bune și cele mai puțin bune prin care a trecut țara în acest an, și să tragem învățăminte. Din perspectiva exercițiului democratic, în 2019 Republica Moldova a făcut un pas înainte: schimbarea de putere s-a petrecut în limita unor parametri democratici și nu s-a recurs la forță; și partidele, și autoritățile încearcă să țină cont de anumite recomandări din afară; am trecut prin două exerciții electorale pe care și observatorii naționali, și cei internaționali le-au calificat, per general, drept libere și corecte. De asemenea, remarcăm îmbunătățirea imaginii Republicii Moldova pe exterior - și aici este strict cu referință la Guvernul de cinci luni al Maiei Sandu; încercarea de a reformata anumite instituții publice și deconspirarea unor scheme ilegale, printr-o deschidere mult mai mare către presă. Am avut mai mult jurnalism independent și mai multe investigații, mai multe date cu privire la caracterul corupt al acțiunilor unor decidenți din domeniul public. Pozitiv este și faptul că s-au întors acasă mai mulți oameni cu experiență, care au încercat să contribuie la dezvoltarea unor domenii, iar societatea civilă - ceea ce a rămas din ea, după ce o bună parte a fost cooptată în sectorul guvernamental - a devenit mai pro-activă și mai vocală, pentru că înțelege că lucrurile pot reveni pe același făgaș pe care au fost înainte de iunie 2019... În același timp, este foarte grav ceea ce s-a întâmplat în noiembrie 2019 - moțiunea de cenzură împotriva Guvernului Sandu și modul în care socialiștii au gestionat această criză - au nominalizat un nou prim-ministru și au investit rapid un nou guvern, cu votul celor de la PD. Astfel, aparent, astăzi totul funcționează bine în Republica Moldova, dar de facto nu este așa și am văzut-o chiar luni, 23 decembrie, în situația legată de concesionarea Aeroportului, când parcă nimeni nu știe ce s-a întâmplat și nu își asumă răspunderea. La fel, nu prea se vede acea reformatare-curățare a PDM, pe care toată lumea și-o dorește.

■ **De fapt, mai mult se vorbește despre faptul că PD se va diviza...**

■ Nu este exclus, noi am mai asistat la asemenea „reinventări” pe scena politică din Republica Moldova. Însă reînnoirea unor partide politice nu se poate face cu oameni vechi, prin divizare sau prin preluarea unor formațiuni politice vechi care nu au dat rezultate. Și nu mă refer doar la PD aici - să nu uităm că și Partidul Socialiștilor a fost preluat de Igor Dodon acum niște ani, prin niște acțiuni nu neapărat oneste.

■ **Cum credeți că va arăta spectrul politic, în situația în care este clar că ACUM nu mai este cel care a fost, că vor merge cu doi candidați în prezidențiale, la care se va alătura vreo duzină de partide unioniste. Și asta doar pe segmentul de dreapta...**

■ Înainte de toate, partidele ar trebui să înțeleagă că nu alegerile prezidențiale sunt miza principală. Da, ele sunt importante pentru că identifică lideri, iar în Republica Moldova încă se mai crede în faptul că un partid trebuie să fie condus cu o mână de fier și liderul să ia deciziile mai că nu de unul singur. Dar parlamentarele sunt mai importante. Cât privește faptul că astăzi PPDA și PAS sunt mai mult separat, decât împreună, nu mi se pare nici rău, nici tragic. Dimpotrivă, e o șansă de a se reinventa, fiecare separat, astfel încât ulterior să devină mai puternice. Și dacă vor decide să coopereze pe anumite subiecte, pe proiecte de politici publice, fiecare parte va veni cu o viziune suplimentară. Pentru aceasta, însă, trebuie să recurgă la un proces onest de autoevaluare internă, să se concentreze pe dezvoltarea organigramei partinice, să-și fortifice capitalul uman și să-și coaguleze electoratul, și să vină cu cât mai multe mesaje pozitive. Oamenii s-au săturat de această luptă imaginară cu diverși dragoni-oligarhi, când se vede cu ochiul liber că puterea a trecut de la un oligarh la altul.

■ **Dar mesajele pozitive comportă riscul de a eșua în populism...**

■ Nu și dacă sunt însoțite de acțiuni concrete. Să vii cu proiecte de politici publice, cu soluții la probleme, cu potențiali investitori, să comunici ce vrei să faci, în baza datelor - atunci devii credibil, iar credibilitatea costă și te ajută să obții sprijinul popular mult mai ușor și cu bani mult mai puțini, decât atunci când ești populist. E ok să îți construiești un program electoral pe lupta cu Plahotniuc, poate chiar două programe. Dar oamenii așteaptă și ceva mesaje constructive, și un pic de speranță.

Echipa Maiei Sandu i-a lăsat Guvernului Chicu foarte multe avantaje

■ **Care dintre greșelile actualei Opoziții ar fi putut evitate? Întreb de ei pentru că, se spune, învingătorii nu mai sunt supuși judecății...**

■ Am văzut foarte multe scuze din partea Blocului ACUM, că nu fac una sau alta pentru că sunt ocupați cu guvernarea. Și cred că erau... și așa ocupați i-au permis lui Igor Dodon să ajungă la ONU pentru a-și susține punctul de vedere despre procesul de soluționare a conflictului transnistrean și nevoia de recunoaștere internațională a neutralității Republicii Moldova, iar socialiștii au mers din casă în casă pentru a-și prezenta candidații la alegerile locale. Doar Zinaida Greceanii a poposit în vreo 20 de localități, de la Nord la Sud și de la Est la Vest. Pentru comparație, mesajul Maiei Sandu de susținere a Galinei Sajin - candidata ACUM pe circumscripția 50 Vest la 20 octombrie și despre care nu se știa aproape nimic - a venit abia în ajun de scrutin. Ca să nu mai vorbim de această senzație generală că Andrei Năstase nu își dorea cu adevărat mandatul de primar de Chișinău și că a candidat mai mult de nevoie. Lucru care i-a jucat festa, deoarece mesajele lui au fost despre cu totul altceva, decât despre Primărie. Și nu poți obține votul oamenilor, dacă nu ești convingător... Totodată, aș menționa faptul că Guvernul Sandu s-a angajat aproape exclusiv în actul guvernării - PSRM avea doar trei reprezentanți în Executiv -, după care și-a asumat răspunderea pentru un proiect de

lege, despre care știa din start că va eșua. Astfel, conștient, ei au atras asupra lor moțiunea de cenzură, iar ulterior au cam renunțat, din varii motive, la toate pârghiile pe care le dețineau în instituțiile publice pe care le gestionau, cum ar fi comisiile parlamentare. Nu mi se pare corect față de alegători, înainte de toate.

■ **Retragerea conștientă în opoziție a PAS/PPDA a fost admisă de mai multă lume. Ea a fost însă justificată de „momentul oportun” și de faptul că, dacă ar fi rămas la guvernare, cedând tot mai mult, imaginea lor s-ar fi deteriorat iremediabil.**

■ Este o opinie ce are dreptul la viață. Doar că în iunie 2019 ei ne convingeau că au venit la guvernare pentru cel puțin un an de zile și că vor face față provocărilor, cu toate riscurile ce derivă dintr-o asemenea alianță de conveniență temporară. Drept urmare, ar fi trebuit să își asume faptul că au greșit la organizarea concursului pentru alegerea procurorului general, după care să încerce să comunice altfel cu socialiștii. În paralel, să implementeze proiecte sociale, să organizeze dezbateri publice pentru Bugetul 2020, să arate eficiență pe alte domenii și să nu le lase loc liber partenerilor de coaliție. Ei însă au plecat conștient și, tot conștient, i-au lăsat actualei guvernări foarte multe avantaje. Astăzi Guvernul Chicu valorifică ceea ce a făcut/a planificat bun, inclusiv pe dimensiunea externă, Guvernul Sandu și oamenii care au venit din afară pentru a lucra în acest cabinet. Am văzut, bunăoară, cum actualul Guvern și-a asumat deja foarte multe dintre proiectele sociale anunțate de executivul anterior...

■ **Cât de realistă este ideea ca Maia Sandu să se alieze cu PD pentru a-l debarca pe Igor Dodon, de această dată?**

■ Ar putea să fie realistă, mai ales dacă e să ținem cont de declarațiile recente ale deputaților PAS, care s-au adresat direct democraților pentru a susține moțiunea de cenzură împotriva Guvernului, pe care intenționează să o depună. Însă o astfel de alianță trebuie să fie neapărat condiționată de reformarea internă a PD. Fără garanții în plus, fără certitudinea că noua alianță nu îi

va aduce prejudicii majore de imagine, este puțin probabil că Maia Sandu va accepta o asemenea construcție politică.

Kievul urmărește atent tot ce se întâmplă la Chișinău...

■ **Ziceați, mai devreme, că Ucraina este mai atentă la ce se întâmplă în regiune, că sunt mai pregătiți și mai organizați să riposteze în fața pericolelor. Noi unde ratăm - și ratăm pentru că nu știm ori pentru că, pur și simplu, nu vrem să reacționăm?**

■ Înainte de toate, noi ne-am obișnuit cu problema transnistreană și ne gândim foarte puțin la ea. Excepție fac anumite evenimente, precum recenta reuniune OSCE de la Bratislava, care ne-a reamintit că iarăși era cât pe ce să semnăm niște documente ce le oferă noi avantaje liderilor transnistreni. Ucrainenii, însă, sunt într-o fază activă a războiului, oamenii mor aproape zilnic, iar societatea civilă, după noiembrie 2013, și-a înțeles pe deplin rolul și rostul, și a monitorizat procesele politice și decizionale. De facto, Kievul a înțeles că rușii testează pe Republica Moldova un potențial model care să fie aplicat în Ucraina. Faptul că, din ianuarie 2019, s-a discutat atât de mult despre o posibilă federalizare a țării nu este întâmplător - rușii tocmai asta își doresc să facă în Estul Ucrainei și modelul va fi mult mai ușor de aplicat, dacă va fi creat un precedent în Republica Moldova. În fine, Kievul urmărește atent cum Moscova preia active, finanțează partide, controlează și gestionează procese economice la Chișinău, cum se fac tranzacții cu obiective strategice, precum Aeroportul. Sunt lucruri foarte importante și foarte grăitoare pentru Ucraina, lucruri care îi obligă să fie vigilenți. Din păcate, nu putem vorbi de aceeași vigilență în cazul autorităților moldovenești.

■ **Pe o scară de la unu la zece, unde ne aflăm în materie de securitate?**

■ Pe la patru, dacă admitem că unu e cea mai mică poziție. Minusurile vin din modul în care înțelegem nevoia

noastră de securitate; modul în care gestionăm domeniul în sensul de investiții, inclusiv în resurse umane în Ministerul Apărării; modul în care discutăm cu partenerii externi despre soluționarea conflictului transnistrean și modul în care tranzacționăm, și cu ajutorul Tiraspolului, interesele economice naționale. În plus, trebuie să luăm în considerare faptul că unele formațiuni politice de la Chișinău au încurajat scrutine precum referendumul produs în 2 februarie 2014 în Găgăuzia. Deci, ne aflăm într-o poziție destul de ingrată față de securitatea noastră națională și asta se întâmplă, în special, pentru că noi tranzacționăm cu ea interese politice.

■ **Și în materie de politică externă, care sunt prognozele pentru noul 2020?**

■ În acest domeniu există anumite riscuri, care se pot accentua. Ele se referă, înainte de toate, la condiționalitățile despre care Republica Moldova a fost atenționată atât de Uniunea Europeană, cât și de România. De asemenea, este foarte important să vedem cum se vor desfășura discuțiile pe dosarul transnistrean, pentru a putea aprecia evoluțiile ulterioare în dialogul bilateral cu Ucraina. Mesajele pe care le transmite guvernarea actuală, gestionată de Igor Dodon - despre necesitatea de a introduce pe agenda internațională recunoașterea neutralității ca prioritate, despre aprofundarea proceselor de integrare eurasiatică, plus lipsa unei viziuni, dar și a părghiilor de dialog cu Kievul și Bucureștiul - nu contribuie la îmbunătățirea conținutului politicii externe. Dimpotrivă, aceste mesaje accentuează disensiunile, dar și temerile partenerilor externi. De aceea, în anul 2020, va trebui să ne obișnuim cu faptul că partenerii externi tratează procesul decizional de la Chișinău nu doar cu îngrijorare, ci și cu o doză de suspiciune că autoritățile moldovenești promovează interese străine. Drept urmare, ei își vor limita susținerea la încurajări discursive și la promisiuni de asistență tehnică și financiară pentru vremuri mai bune.

■ **Vă mulțumim pentru interviu și vă dorim succes!**

Sorina Ștefărcă

Editorial

Trei Guverne - trei politici externe sau un altfel de bilanț al anului

Andrei Popov, președinte al Institutului pentru Inițiative Strategice (IPIS)

Nu este pentru prima dată când, pe parcursul unui singur an, la Chișinău s-au schimbat trei executive (s-a mai întâmplat în 1999 și în 2015), dar este în premieră absolută când fiecare dintre aceste trei garnituri guvernamentale - Filip, Sandu și Chicu - a fost investită de trei combinații complet diferite de majorități parlamentare. În cei 28 de ani de independență, Republica Moldova nu a mai avut un alt an care să fie segmentat atât de clar în trei etape atât de distincte. Chiar și singurul element de continuitate - Președintele Igor Dodon - în fiecare dintre aceste trei faze a jucat trei roluri complet diferite: de la partener informal junior și vulnerabil în raporturile cu Vlad Plahotniuc la cofondator al majorității PSRM-ACUM și, în definitiv, începând cu investirea Guvernului Chicu, la conducător necontestat al unei noi verticale de putere.

Profundimea rupturilor produse în iunie și noiembrie între cele trei faze ale vieții politice este subliniată și de faptul că, pentru prima dată în istoria noastră, în trei guverne succesive niciunul dintre foștii miniștri nu și-a păstrat pozițiile. Aceasta, deși practica anterioară era ca pe linia executivelor să existe măcar o minimă continuitate. Chiar și în cazul unor schimbări profunde la nivelul majorităților parlamentare (1994, 1998, 1999, 2001, 2016), cel puțin câțiva „vechi” miniștri erau păstrați în noul cabinet. Bunăoară, deși anul 2001 a însemnat începutul unei noi epoci politice, Guvernul Tarlev-1 a preluat șase miniștri-cheie din Cabinetul Braghiș (Economia, Finanțele și Externele).

Mai mult, schimbarea executivelor nu afecta, de regulă, poziția ministrului de Externe, fapt prin care era transmis, simbolic, un anumit semn reasigurător de continuitate

a cursului de politică externă. Doar de trei ori guvern a venit și cu un ministru de Externe nou - în 1994, 2009, 2016. În 2019 însă, excepția s-a transformat în regulă și pentru prima dată, într-un singur an, la șefia diplomației moldovenești s-au succedat trei miniștri de Externe: Tudor Ulianoschi, Nicu Popescu și Aureliu Ciocoi. Dar, cu siguranță, nu figura miniștrilor de Externe a fost motivul pentru care anul 2019 s-a segmentat în trei etape atât de distincte pentru politica internă, dar și (aproape în egală măsură) pentru cea externă a Republicii Moldova. Cauza principală ținea de **tipul de guvernare și de gradul de credibilitate a acestora în raporturile cu principalii noștri parteneri**.

Astfel, **prima jumătate a anului 2019 a trecut sub semnul regimului Vlad Plahotniuc** și al încercărilor acestuia de a-și menține și consolida puterea prin realizarea, după scrutinul parlamentar din februarie, a unui nou cabinet de miniștri, în care Partidul Democrat să joace rolul dominant. Confruntat cu o criză profundă de legitimitate internă și de credibilitate pe plan extern, ultimele luni ale guvernării Plahotniuc/Filip au reprezentat, probabil, cea mai sumbră și ingrată perioadă pentru politica noastră externă și pentru demersul diplomatic. Guvernarea s-a pomenit - în special, după anularea abuzivă și sfidătoare a rezultatelor alegerilor pentru Primăria Chișinău, în iulie 2018 - într-un mediu extern deosebit de neîncredător, chiar ostil, și într-o quasi izolare internațională.

Plahotniuc a reușit contraperformanța de a monta împotriva sa nu doar Rusia, dar și Uniunea Europeană și Statele Unite. În pofida divergențelor ireconciliabile dintre Bruxelles, Washington și Moscova pe majoritatea dosarelor internaționale, în Republica Moldova interesele lor au ajuns la un numitor.

Toți trei vedeau în menținerea regimului Plahotniuc opțiunea cea mai proastă pentru interesele lor. Singurul instrument de eliminare a lui Plahotniuc l-a reprezentat susținerea creării unei majorități parlamentare și a unui guvern comun dintre PSRM și Blocul ACUM. Nu sunt de acord, totuși, cu cei care afirmă că înlăturarea lui Plahotniuc a fost opera factorilor externi - premisele schimbării s-au copt, înainte de toate, în societatea moldovenească. Dar, trebuie să recunoaștem că, fără contribuția decisivă din exterior, cel mai probabil că premisele create pe interior nu ar fi fost suficiente pentru a realiza schimbarea.

În mod firesc, **Guvernul Sandu, investit de majoritatea PSRM-ACUM, a fost din primele zile salutat și sprijinit de UE, Rusia și** (după câteva zile de reflecții) **SUA**, precum și de Kiev și București (care inițial, la fel, manifestaseră anumite preocupări vizavi de riscul ca schimbarea să fie capitalizată pentru consolidarea pozițiilor „forțelor pro-ruse”). Totuși, deși a avut unul dintre cele mai scurte mandate din istorie (depășind ca durată doar Guvernele Gaburici și Streleț), în timpul-record de doar cinci luni, Cabinetul condus de Maia Sandu a reușit să relanseze relațiile Republicii Moldova atât cu Vestul, cât și cu Rusia.

Porțile marilor cancelarii aproape imediat au fost larg deschise pentru țara noastră, iar Premierul Sandu, în chiar prima lună de mandat, a fost primită la cel mai înalt nivel la București, Bruxelles, Berlin și Kiev. Chișinăul a fost vizitat de Comisarul UE pentru politica de vecinătate și negocieri de extindere, Johannes Hahn și de Înaltul Reprezentant pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate, Federica Mogherini. Maia Sandu a întreprins încă două vizite la Bruxelles, în cadrul cărora a semnat mai multe acorduri de finanțare din

partea UE, iar după o pauză de doi ani și jumătate a mers la Bruxelles și Președintele Igor Dodon.

În iunie Președintele Dodon, boicotat până atunci de București, s-a întâlnit la Chișinău cu consilierul Președintelui României pentru politică externă, Bogdan Aurescu și cu Secretarul de Stat Dan Neclăescu. După care, în septembrie, în marja participării la Sesiunea Adunării Generale ONU, a avut prima întrevedere cu omologul său român Klaus Johannis, aparent creându-se premisele pentru depășirea blocajului dintre Președintele Republicii Moldova cu România.

Pe 23 iulie, cinci miniștri din Guvernul Sandu au participat, la București, la reuniunea **Grupului de lucru interministerial Republica Moldova-România**, convenind asupra promovării mai multor proiecte prioritare de asistență, iar în august ministrul de Externe, Nicu Popescu, a fost invitat la reuniunea anuală a Diplomației Române. La începutul lunii noiembrie Chișinăul și Bucureștiul aproape că au finalizat negocierile pentru acordarea unui credit preferențial.

Relația cu Statele Unite a fost și ea umplută de conținut print-un șir întreg de întâlniri și vizite la Chișinău, Washington și New York. De fapt, aceasta a fost cea mai intensă perioadă din istoria relațiilor noastre bilaterale: vizita lui Nicu Popescu la Washington; vizitele la Chișinău ale Administratorului Adjunct al USAID Brock Birman; a Subsecretarului de stat pentru afaceri politice David Hale, a patra persoană în ierarhia Departamentului de Stat și a Consilierului pentru securitate națională al Președintelui SUA John Bolton. A urmat vizita Maiei Sandu la Washington și întâlnirea ei cu Vicepreședintele SUA Mike Pence. În pofida unei mediatizări lacunare, vizita

a fost plină de substanță, Premierul Sandu devenind al cincilea conducător al Republicii Moldova primit la Casa Albă, după Snegur, Voronin, Filat și Leancă. Și asta la nici patru luni de mandatul! În noua dinamică a relațiilor moldo-americane s-a înscris firesc și întrevvederea președintelui Igor Dodon cu Subsecretarul de Stat Hale la New York, dar și reuniunea Comisiei interguvernamentale moldo-americane, la 28 octombrie. Astfel, pentru prima dată după instituirea dialogului strategic moldo-american în martie 2014 și relansarea sa formală în iunie 2017, de la întâlniri și acțiuni episodice, acesta **a început să devină unul ritmic și structurat, iar noțiunea de „strategic” a început să prindă contur și substanță reală.**

După o perioadă glacială în raporturile Chișinăului cu Federația Rusă, caracterizată prin tensiuni și prin înghețarea contactelor pe linia executivelor începând cu martie 2017, **dialogul moldo-rus a intrat și el pe un făgaș de normalizare rapidă.** Vicepremierul rus Dmitri Kozak, care mai fusese la Chișinău pe 3-4 iunie și a jucat un rol decisiv în convingerea lui Igor Dodon să formeze, în ceasul al 12-lea, o majoritate parlamentară cu Blocul ACUM, a mai întreprins două vizite în țara noastră (24 iunie și 20-21 septembrie). Ministrul Economiei Vadim Brânzan l-a însoțit pe Igor Dodon la întrevvederile cu Kozak și șeful „Gazprom” Alexei Miller, iar, după o pauză de trei ani, au avut loc vizita la Moscova a ministrului moldovean de Externe, urmată de reuniunea Comisiei interguvernamentale moldo-ruse și de Forumul economic moldo-rus.

Punctul culminant ce ar fi marcat simbolic normalizarea completă a dialogului politic moldo-rus **urma să fie vizita la Moscova a Premierului Maia Sandu.** Totuși, ea nu se grăbea să onoreze invitația - invocând

importanță asigurării unor rezultate de substanță drept condiție pentru a merge la Moscova, Maia Sandu se gândea, evident, și la posibilele repercusiuni politice pe care le putea avea o asemenea vizită în contextul alegerilor locale și al speculațiilor precum că Guvernul ar ceda pozițiile în fața Rusiei. Totuși, la începutul lui octombrie, pe canale diplomatice a fost preventiv convenit că vizita și întrevvederea Sandu-Medvedev vor avea loc la sfârșitul primei decade din noiembrie. Însă, cu câteva săptămâni înainte de acea dată, partea rusă a comunicat că perioada convenită anterior nu mai este disponibilă, dar nici o dată alternativă, așa cum prevede în astfel de cazuri cutuma diplomatică, nu au propus. În paralel, interlocutorii ruși au solicitat Chișinăului elaborarea unui plan de acțiuni detaliat privind modul în care a fost realizat Protocolul Comisiei mixte moldo-ruse, document prezentat drept „indispensabil” unei bune pregătiri a vizitei dnei Sandu la Moscova...

Analiza retrospectivă a acestui episod, mai ales în contextul vizitei-fulger făcută la Moscova de noul premier Chicu, la nici o săptămână de la investire (deci fără a avea timp de pregătiri minuțioase), oferă suficiente argumente pentru a avansa ipoteza că, **la sfârșitul lui octombrie, partea rusă deja evalua drept posibilă (sau chiar probabilă) demiterea Guvernului Sandu în scurt timp.** Or, odată ajunsă în opoziție, Sandu imediat devenea concurentul direct al lui Dodon. Și dacă demisia ei ar fi urmat după vizita la Moscova, aceasta ar fi fost de natură să-i întărească pozițiile pe centru și, totodată, ar fi privat următorul guvern loial președintelui Dodon de posibilitatea realizării unei acțiuni de PR de anvergură.

De altfel, este aproape de neimaginat că decizia de a debarca Guvernul

Sandu și de a instala, imediat, Cabinetul Chicu, cu voturile deputaților PD, putea fi luată de fără coordonarea cu Moscova. Contribuția la debarcarea lui Plahotniuc a reprezentat pentru Kremlin un câștig de imagine nu doar pe anumite segmente ale societății moldovenești, ci și un pas în încercarea de a se face credibil drept un potențial partener capabil de conlucrare constructivă cu Occidentul. Astfel, pentru Moscova, investiția în debarcarea lui Plahotniuc și menținerea majorității PSRM-ACUM depășea, ca miză, cadrul Republicii Moldova. Un important efect colateral era furnizarea argumentelor politicianilor europeni (Președintelui Emmanuel Macron, înainte de toate) interesați și dispuși să reangajeze Rusia.

Demisia Guvernului (chiar dacă Premierul Maia Sandu a ales singură momentul plecării și a forțat situația) ar fi fost inevitabil interpretată în Occident ca dovadă că Rusia (din nou) a trișat, folosindu-se de „credulitatea” partenerilor săi pentru a capitaliza în mod egoist în propriul său interes. De aici, concluzia firească: „dacă nu e posibil de construit, cu Rusia, soluții comune într-un dosar relativ periferic cum este Republica Moldova, cum poți avea încredere în ea când se discută situația din Ucraina, Siria etc.?” Cu siguranță, Dodon nu putea să-și expună principalul său patron extern la un asemenea risc, fără să coordoneze în prealabil. Mai mult, el trebuia să aducă argumente convingătoare că ține situația sub control și că **alternativa pe care o va construi împreună cu Guvernul Chicu în 2019-2020 este mai bună - inclusiv din perspectiva intereselor Rusiei - decât continuarea coabitării la guvernare cu Maia Sandu.**

Dar despre aceasta și despre politica externă a Președintelui Dodon și a Guvernului Ion Chicu vom continua în ediția următoare. Deja în 2020.

Reformele se fac pentru cetățeni - drept urmare, este logic să ascuți ceea ce au de spus acești oameni

Dirk Wiese, membru al Bundestagului, coordonator al Guvernului Federal German pentru cooperarea inter-societală cu Rusia, Asia Centrală și statele Parteneriatului Estic

„Pentru ca Germania să susțină în continuare Republica Moldova, este foarte important ca statul de drept și supremația legii să fie simțite de către cetățeni; și să se producă schimbări în domenii precum justiția, combaterea corupției, administrația publică, politici pentru tânăra generație. Vom vedea nu doar ceea ce este scris, dar și ce va fi realizat pentru oameni...”. Sunt doar câteva dintre declarațiile făcute la 16 decembrie, în cadrul unui eveniment public susținut la Chișinău, de către deputatul social-democrat german Dirk Wiese, coordonator al Guvernului Federal pentru cooperarea inter-societală cu Rusia, Asia Centrală și statele Parteneriatului Estic. Care sunt așteptările Berlinului, dar și ale UE de la țările Parteneriatului Estic și cum este văzut viitorul relațiilor moldo-germane, aflați din interviul ce urmează.

■ **De Wiese, ați participat recent, la Chișinău, la un eveniment public intitulat „Integrarea europeană a Republicii Moldova și actualul context politic”. Cum ați defini și pentru cititorii noștri acest context? Mai există euro-integrare?**

■ Este în interesul nostru major ca Europa să se dezvolte mai departe împreună - și să o facă nu doar în cadrul Uniunii Europene. Pentru Republica Moldova, acest cadru de dezvoltare este, în prezent, Parteneriatul Estic.

■ **Cum apreciați evoluțiile politice produse în țara noastră pe final de 2019 și,**

Foto: <https://dirkwiese.de/>

respectiv, pe ce va pune accent Berlinul în dialogul bilateral moldo-german?

■ A fost un an plin de evenimente în politica moldovenească, dar deocamdată nu aș vrea să-l evaluez. Am văzut un oarecare impuls pentru reforme după crearea Guvernului de coaliție, în vara lui 2019. Acum există un nou Executiv, care și-a exprimat angajamentul să pună în aplicare Acordul de Asociere cu UE. Tocmai pe sprijinirea acestui proces va fi pus accentul în relațiile noastre bilaterale.

Contribuția sectorului neguvernamental este indispensabilă pentru reforme durabile

■ **Cu ce concluzii ați plecat de la Chișinău, unde ați avut întrevederi cu lideri politici și decidenți guvernamentali, dar și cu reprezentanți ai societății civile?**

■ Toți liderii politici pe care i-am întâlnit la Chișinău au fost de acord cu faptul că reformele sunt importante nu ca scop în sine, ci mai ales pentru oameni. Dacă uneori beneficiile reformelor și ale sprijinului oferit de Uniunea Europeană nu au fost suficient de vizibile, atunci va trebui să comunicăm mai mult. Dar cel mai important este să implicăm societatea civilă din Republica Moldova. Contribuția ei va

fi necesară, dacă țara își dorește reforme durabile și de succes.

■ **Incoerența de care, periodic, Republica Moldova a dat dovadă în ceea ce ține de promovarea și implementarea reformelor a provocat fluctuații și chiar turbulențe serioase în dialogul cu UE și cu țările membre. În același timp, tot mai mulți reprezentanți ai societății civile consideră că asistența europeană trebuie strict condiționată, iar îndeplinirea angajamentelor - monitorizată atent, în consultare cu societatea civilă. Ce credeți despre această opinie și cum vedeți cooperarea cu societatea civilă în acest sens? Este actualul Guvern dispus de facto „să dea seamă” în fața sectorului neguvernamental?**

■ Ca parlamentar, pot spune din experiență proprie: a implica societatea civilă este în beneficiul ambelor părți. Într-o societate democratică, cetățenii trebuie să aibă posibilitatea să promoveze binele public, să-și expună propriile opinii și să-și apere propriile interese. Guvernul poate beneficia de expertiza societății civile, acționând într-un mod transparent în luarea deciziilor. De facto, toată lumea cu care am discutat la Chișinău împărtășește părerea că reformele trebuie să fie implementate nu pentru Uniunea Europeană, ci pentru cetățenii Republicii Moldova. Prin urmare, este logic să ascuți ceea ce au de spus acești cetățeni.

■ **În discursul susținut în cadrul evenimentului de la Chișinău, ați pus accent pe nevoia de a continua reforma justiției, înainte de toate. Din punctul dvs. de vedere, are Guvernul actual voință politică să avanseze în acest domeniu pe care și Cabinetul de miniștri precedent, și actualul l-au declarat ca prioritar?**

■ Însuși ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Aureliu Ciocoi, a

subliniat importanța reformei justiției pentru țara dumneavoastră. Același lucru l-am auzit de la reprezentanții Parlamentului cu care ne-am întâlnit, de la alți oficiali. Deci, toată lumea este de acord, în principiu, cu acest lucru. Evident că și mai important este ca ei să fie de acord cu măsurile concrete în acest sens și cu punerea lor în aplicare. Vă recomand cu fermitate să faceți pe deplin uz de expertiza pe care Comisia de la Veneția o oferă în acest domeniu crucial.

Autoritățile să lucreze constructiv, pentru țară și în beneficiul oamenilor

■ **Cea de-a zecea aniversare a Parteneriatului Estic a fost un subiect care a ținut agenda europeană în 2019. Cum apreciați acești ani ai PaE, la nivel de succese și mai puțin succese? Vom ajunge să vorbim și de al doilea deceniu?**

■ Cred din toată inima că Parteneriatul Estic este o poveste de succes. Dacă te uiți de unde am pornit și unde suntem astăzi, avem multe reușite, atât noi cât și partenerii noștri din Est. Am semnat Acorduri de Asociere și de Liber Schimb ambițioase cu Republica Moldova, Georgia și Ucraina, un Acord de Parteneriat Comprehensiv și Îmbunătățit cu Armenia. Comerțul a crescut considerabil, la fel ca și contactele între persoane. Domeniile în care este nevoie de mai multe progrese sunt drepturile omului, buna guvernare, statul de drept, independența mass-media și lupta împotriva corupției. Implementarea reformelor convenite în aceste domenii trebuie să fie o prioritate esențială pentru următorii ani.

■ **Cum vede Germania colaborarea cu statele PaE? Care sunt așteptările Berlinului, în special, de la Republica Moldova? Ce trebuie de făcut pentru a intensifica relațiile și a dinamiza procesele de reformă din țările membre?**

■ Desigur, așteptăm să extindem relațiile noastre cu toate cele șase țări membre - atât bilateral, cât și în cadrul

Parteneriatului Estic. Încurajarea și sprijinul pentru punerea în aplicare a reformelor convenite va trebui să rămână un element esențial al relației noastre - de dragul cetățenilor UE și din vecinătatea acesteia. Și aceste așteptări sunt valabile și pentru Republica Moldova - autoritățile să lucreze constructiv împreună cu noi, pentru țară și în beneficiul oamenilor.

■ **În calitate de coordonator privind cooperarea inter-societală cu Rusia, Asia Centrală și țările PaE din partea Guvernului Federal German - deci, ca un bun cunoscător al realităților din zonă - vă rog să dați o apreciere a situației regionale. Care sunt cele mai mari provocări și, dacă există, soluții viabile?**

■ Cele mai mari provocări pentru majoritatea țărilor sunt relațiile cu Rusia. Dar noi subliniem întotdeauna că Parteneriatul Estic nu este îndreptat împotriva Rusiei. Dimpotrivă, în cooperarea noastră cu societatea civilă, implicăm în mod explicit organizațiile din Federația Rusă. Acest lucru este deosebit de important, deoarece există încă o serie de conflicte teritoriale nerezolvate. Este important să menținem negocierile, așa cum facem noi în formatele *Normandia* sau în 5+2. În același timp, trebuie să reunim oamenii pentru a menține o înțelegere a valorilor pe care le împărtășim în Europa - fie cea de Est, fie de Vest.

Asigurarea libertății și a democrației este misiunea statului, dar și a societății

■ **Cum vedeți, în general, evoluțiile și soluțiile pe dosarul transnistrean, Berlinul depunând eforturi considerabile în procesul de reglementare...**

■ Germania susține negocierile în formatul 5+2. Berlinul a contribuit la procesul de reglementare prin organizarea Conferinței de la Murnau și rămâne foarte interesată, în continuare, de evoluțiile pe dosarul transnistrean. Din păcate, însă, Memorandumul de la Bratislava nu a fost semnat până acum. Țin să menționez, în

acest context, că la Chișinău am discutat despre evoluțiile recente și cu dl Klaus Neukirch, șeful Misiunii OSCE în Republica Moldova. Germania va continua să sprijine OSCE în eforturile sale de a face progresul posibil.

■ **În noiembrie 2019 s-au făcut 30 de ani de la căderea Zidului Berlinei, iar în 2020 Germania va marca a 30-ea aniversare de la reunificare. Care ar fi principala lecție învățată în acești ani? Și ce lecții am putea să preluăm noi de la nemți, astfel încât - eventual - să nu repetăm greșelile dvs.?**

■ În Germania a crescut o nouă generație, care nu-și amintește nici de Războiul Rece și nici de Zidul Berlinului. Dar istoria rămâne prezentă în multe feluri în țara noastră. Lecția principală este că libertatea și democrația trebuie să fie garantate de stat, de constituția și de instituțiile lui, dar în același timp societatea trebuie să rămână implicată activ pentru a avea o democrație stabilă și vie.

■ **Potrivit comunicatului emis după întrevvedere pe care ați avut-o cu Aureliu Ciocoi, ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene, dvs. ați asigurat că „Germania va acorda o atenție sporită țării noastre pe parcursul deținerii de către aceasta a Președinției rotative a Consiliului UE, în a doua jumătate a anului viitor”. Prin ce anume ar putea să se manifeste această atenție?**

■ Germania va prelua președinția rotativă a UE în a doua jumătate a anului 2020. Vor fi luate decizii importante, de exemplu, cu privire la Buget. După Summit-ul Parteneriatului Estic din prima jumătate a anului, vom continua să punem accent pe viitorul Parteneriatului Estic. Aceasta va include Republica Moldova, deoarece vedem un potențial mare pentru cooperarea noastră.

■ **Vă mulțumim pentru interviu.**

Sorina Ștefăruță

Opinia expertului

Anul 2019 a fost bulversant nu doar pentru Republica Moldova. S-au produs transformări în țări unde transformările, de regulă, se întâmplau „de formă”; au explodat proteste violente în zone de regulă liniștite și prospere; iar datele problemelor pe care promiteau să le soluționeze politicienii avântați în luptele electorale s-au schimbat nu o dată și din mers, devenind și mai complexe... Din mers se modifică și dinamica UE și a vecinătății sale, căreia va trebui să îi facă față noua Comisie Europeană, intrată în pâine pe 1 decembrie 2019. Care sunt provocările acesteia pe dimensiunea estică și ce soluții există? Acestea sunt întrebările pe care și le pune, într-o analiză semnată pentru Info-Prim Neo, cercetătorul Dionis Cenușă - despre e(in)voluțiile din Ucraina și Georgia, despre „cazul moldovenesc” și efectelor tolerării elementelor oligarhice, și despre aproape iminenta reajustare a factorului rusesc.

Intențiile Uniunii Europene de a integra vecinătatea sa estică într-un model normativ-instituțional funcțional, calitativ și democratic acumulează noi surse de impredictibilitate. Condițiile în care trebuie să opereze, din 1 decembrie 2019, noua Comisie Europeană, condusă de Ursula Von der Leyen, sunt fragile și

Dionis Cenușă: „Trauma perspectivei europene, vecinătatea UE și ecurile cazului moldovenesc”

ostile. *Fragilitatea* constă în clătinarea standardelor democratice din interiorul Uniunii Europene. Regimurile politice asemănătoare celor din Polonia, Ungaria, Bulgaria sau Malta slăbesc statul de drept la nivel național, dar și se legitimează prin afilierea la partide pan-europene. *Ostilitatea* contextului european pare inevitabilă din cauza elementelor de dezintegrare („Brexit”), a unei pronunțate retorici naționaliste anti-europene și a competiției unor proiecte integraționiste, găzduite de regimuri bazate pe o „verticală a puterii” ([IPN, 5 noiembrie 2019](#)). Aceste dosare vor concura, pentru a atrage atenția Comisiei Europene, cu chestiunile de ordin comercial (SUA), ambiental („Acordul European Verde”) sau de securitate (aplicarea tehnologiei 5G) ([Politico.eu, 29 noiembrie 2019](#)).

Trei procese aproape paralele...

Trei procese politice paralele, cu urmări incerte, impun o privire nuanțată asupra relațiilor Uniunii Europene cu țările euro-optimiste ale Parteneriatului Estic. *Primul impuls*, cu efecte politice inevitabile, constă în reconceptualizarea condițiilor de extindere a UE, care de facto devalorizează puterea de atracție a perspectivei europene. Or, revizuirea mecanismului de extindere, sugerată de Franța la indicațiile președintelui Emmanuel Macron, poate traumatiza perspectiva europeană, convertind-o

într-un obiectiv greu tangibil. Sporirea exigenței, ramificarea criteriilor de (re) evaluare și instituirea unui mecanism de descalificare și de suspendare a negocierilor de aderare diversifică semnificativ costurile politice pentru forțele pro-europene din Balcanii de Vest, dar și din unele țări membre ale Parteneriatului Estic ([Euroactiv, noiembrie 2019](#)).

Al doilea proces derivă din facilitarea unui dialog constructiv cu Federația Rusă, fără condiționarea unor acțiuni reparatorii în raport cu dreptul internațional și/sau cu arhitectura de securitate europeană. Din contra, cu sprijinul Parisului, Rusia a revenit în forță în Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, după ce anterior fusese exclusă de acolo pentru acțiunile sale contra Ucrainei ([IPN, 7 octombrie 2019](#)). La fel, Parisul solicită radierea îngrijorărilor NATO legate de amenințările reale proliferate neîncetat de către factorul rusesc ([Bloomberg, 28 noiembrie 2019](#)). Privită ca un gest de capitulare în fața agresiunilor rusești de ordin militar, informațional și antidemocratic, restabilirea dialogului cu Rusia rămâne, deocamdată, în exteriorul pereților instituțiilor UE. În același timp, cu o rezistență neutralizată de propriul apetit pentru gazele rusești, Germania denotă o abordare destul de permisivă față de bunăvoința „macroniană” vizavi de Rusia. Normalizarea relațiilor cu regimul

lui Putin, odată injectată și în circuitul sangvin al structurilor europene, aduce cu sine riscul trivializării discursului pro-european în țările asociate - Ucraina, Republica Moldova și Georgia.

Al treilea conglomerat de procese își trage originea din inconsistențele politice lăuntrice din vecinătatea estică pro-europeană a UE. Egoismul de partid și cel individual obstrucționează interesele strategice naționale, dar și prevalează asupra angajamentelor de integrare europeană în domeniul statului de drept.

În interiorul vecinătății estice

Guvernanții ucraineni sub președinția lui Volodymyr Zelensky luptă selectiv cu influențele oligarhice. Ex-președintele Petro Poroșenko este vizat [în peste zece dosare criminale](#), în timp ce Igor Kolomoisky, devalizator al „Privatbank” cu costuri de circa cinci miliarde USD pentru bugetul public, atacă nestingherit instituțiile statului, precum Banca Națională a Ucrainei ([Intellinews, 28 noiembrie 2019](#)). În plus, subestimarea planurilor rusești în Donbas agravează pozițiile strategice ale Kievului, deja subminate de luptele politice din SUA („traficul de influență trumpian proiectat în exterior”) și ignorate de către Franța ([implementarea „Formulei Steinmeier”](#)) și Germania („Nord Stream 2”).

Mai la sud, tentativele de renovare a sistemului politic georgian consumă căile instituționale, ajungând la măsuri de soluționare a problemelor de guvernare prin „puterea străzii” ([Agenda.ge, 30 noiembrie 2019](#)). Protestele opoziției unite (circa 30 de partide politice) urmăresc spargerea legitimității regimului politic, dependent de oligarhul Bidzina Ivanshvili, prin democratizarea sistemului de vot pentru scrutinul din anul 2020 ([GeorgiaToday, 29 noiembrie 2019](#)).

În fine, în Republica Moldova, alianțele

de guvernare se dezbină sub presiunea reformelor structurale - compensate, de altfel, cu jonglarea activă a vectorilor geopolitici ([3DCFTAs, 18 noiembrie 2019](#)). Drept urmare, linearitatea reformelor, necesare pentru a consolida instituțiile democratice și a le proteja de corupție politică, se află în pericol ([NewEasternEurope, 27 noiembrie 2019](#)).

Reajustările factorului rusesc în vecinătatea estică a UE

Prezența rusească se relansează în Europa de Est, chiar dacă o parte din regiune este antrenată în exerciții mai avansate de integrare europeană. Astfel, de la faza incipientă de confruntare în raport cu agenda europeană îmbrățișată de Ucraina, Georgia și Republica Moldova (anii 2013-2014), azi Rusia trece într-o etapă de ajustare a intereselor sale la realitățile locale, aflate într-o tranziție anevoioasă la modelul european de funcționare. Penetrarea normelor europene, remodelarea fluxurilor comerciale și schimbările demografice sunt percepute de Moscova drept un moment oportun pentru a reîntra în joc. Scopul nu pare a fi excluderea definitivă a elementului european, ci reajustarea pentru o

coabitare cu acesta.

Acțiunile factorului rusesc în vecinătatea estică a UE produc cel puțin trei comportamente în interiorul elitelor politice, care cresc predispoziția față de Federația Rusă ori predispun la diminuarea factorului rival - cel european:

- **Intensificarea agresivității regiunilor separatiste** („Osetia de Sud”) în Georgia permite distragerea atenției georgienilor de la înrăutățirea climatului democratic din țară. Totodată, guvernanții apropiați de oligarhul Ivanishvili folosesc insecuritatea provocată de Rusia pentru a domoli critica partenerilor europeni față de defectele statului de drept. Astfel, calitatea reformelor decade, iar energia publică este mișcată în direcția asigurării securității și ordinii publice, ceea ce poate stimula gândire autoritară, dacă rolul instituțiilor democratice descrește.
- **Exploatarea aspirațiilor de pacificare în zonele expuse ingerințelor militare ruse** caracterizează întocmai suprapunerea obiectivelor politice ale liderului ucrainean Volodymyr Zelensky cu strategia Kremlinului de înghețare a conflictului în Donbass. Astfel, în mod indirect, factorul

rusesc devine util pentru noua forță politică ucraineană, dar și pentru europenii care prioritizează relațiile cu Moscova. În realitate, ambele sunt în pierdere din cauza cedărilor făcute părții ruse pentru „o pace cu orice preț”. Drept urmare, guvernarea ucraineni ruinează legitimitatea necesară pentru reformele asociate cu avansarea spre standardele europene, iar actorii europeni validează superioritatea geopolitică a Rusiei și contribuie la subminarea autorității integrării europene în vecinătatea estică.

• **Valorificarea crizelor politice**, precum participarea Federației Ruse la „tranzitia pașnică” a puterii în Republica Moldova din vara acestui an, a propulsat forțele pro-ruse la guvernare ([3DCFTAs, 1 septembrie 2019](#)). Echilibrarea aspirațiilor europene preexistente în procesul decizional cu un interes deschis pentru interacțiunea cu exponenții integrării euro-asiatice constituie o investiție semnificativă în promovarea ideii unei coabitări a celor doi vectori geopolitici. Exemplul moldovenesc poate inspira alte operațiuni similare ale Rusiei în regiune. Înainte de aceasta, guvernul minoritar bazat pe socialiștii pro-ruși are nevoie de resurse interne și externe pentru a stabili bugetul ([3DCFTA, 27 noiembrie 2019](#)), iar președintele Dodon trebuie să câștige al doilea mandat în 2020.

Ecourile cazului moldovenesc

Situația din Republica Moldova scoate în evidență punctele de cotitură politică ce pot avea impact asupra agendei europene și care sunt aplicabile, într-o oarecare măsură, în alte țări din regiune. Mai exact, se observă o relație de cauzalitate între prezența factorului oligarhic, caracterul său distructiv pentru dinamica politică internă, „înălbirea” forțelor pro-ruse și, în final, echilibrarea benevolă a orientării geopolitice. Elementul oligarhic constituie o dereglare a sistemului democratic, care neînălțurat produce efecte negative pentru alternanța puterii și vitalitatea instituțiilor. Regimul oligarhic a discreditat prezența UE în Republica Moldova și poate face același lucru în Ucraina și Georgia, dacă nu devine obiectul condiționalității politice și al reformelor sectoriale, în particular, în domeniul justiției. Discreditarea Uniunii Europene în cazul moldovenesc a rezultat din tolerarea forțelor politice, asociate atât cu influența oligarhică, cât și cu vectorul european, a căror imagine s-a degradat serios și în mod irecuperabil.

Pe fundalul unei dezamăgiri în forțele pro-europene vechi, sistemul politic are nevoie de timp pentru a genera noi partide politice, care să devină credibile pentru publicul de orientare mai occidentală, mai exigent față de

reforme. În asemenea circumstanțe de confuzie politică, forțele cu atitudine conservatoare față de reforme, apropiate de profilul politic dezirabil pentru Federația Rusă, devin mai atractive pentru electoratul autohton. În consecință, deși integrarea europeană este păstrată în vigoare, aceasta este relativizată și echilibrată prin normalizarea relațiilor cu Moscova sau chiar cu vectorul euro-asiatic.

În loc de concluzii...

Acțiunile Uniunii Europene în vecinătatea sa, la fel ca și inacțiunile, nu doar slăbesc pozițiile sale și pe cele ale forțelor proeuropene, dar și reprezintă o invitație deschisă de acțiune pentru actorii politici cu obiective strategice contrare integrării europene. Traumatizarea perspectivei europene este un răspuns greșit la problema eficienței integrării europene, care poate avea costuri (geo)politice pe termen lung. Totodată, neangajarea în măsuri de prevenire a fortificării factorilor oligarhici în vecinătatea estică a spațiului comunitar conține amenințări pentru durabilitatea sentimentelor proeuropene din societate. Urmărind e(in)voluțiile din Ucraina și Georgia, deducem că UE a învățat foarte puțin din cazul moldovenesc în privința efectelor tolerării elementelor oligarhice. De aceea, reajustarea factorului rusesc, similar modelului moldovenesc, capătă conturul unui scenariu tot mai real.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).

Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrene în contextul europeanizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.